

Vaha sulatamine ja puhastamine, seadmed ja meetodid

Kokkuvõtte loengust Tallinna Mesinike Seltsi õppusel 10. novembril 2009.a.

Lektor Uku Pihlak, leping PR-6-1.5-16

Mesindusõppus toimus Eesti mesindusprogrammi raames, mida toetab Euroopa Liit

Käes on aeg kärjemajanduse korrastamiseks, kärgede sorteerimiseks, vanade ja tumedate väljapraakimiseks ja sulatamise ettevalmistamiseks. Vaha sulatamiseks ja käitlemiseks kasutatakse mitmesuguseid meetodeid. Puudub ühtne tehnoloogia. Suurmesinikel on kindlasti selleks otstarbeks spetsiaalsed seadmed ehitatud, soetatud juba nõukogude ajal või ostetud hilisajal. Keskmise suurusega mesila jaoks on parima või ka sobivama vahasulatusnõu konstrueerimine olnud ikka jututeemaks. Kuna sobivat nõud vastuvõetava hinaga saada ei ole, on paljud selle ise käepärastest vahenditest ehitanud või mõnes tuttavas töökojas teha lasknud. Et saada paremat ülevaadet kärgede sulatamise meetoditest, võimalustest ja olulistest põhimõtetest, oli õppepäev korraldatud nn vestlusringina. Kõik kohale tulnud mesinikud said järjekorras sõna. Nad kirjeldasid oma mesilas kasutatavat kärgede sulatamist ja vaha puhastamist. Seda analüüsiti kollektiivselt, selgitati konkreetse tehnoloogia häid külgi ja puudusi. Üllatuseks olid esindatud pea kõik vahakäitlemise meetodid.

Mõnest meetodist lähemalt.

Päikese vahasulataja

Kasutatakse kuni paari kärjeraami mahutavat madalat soojust hästi isoleerivast materjalist valmistatud kasti. Pealt kaetakse klaasiga, võimalusel isegi kahekihilisena (pakettakna taoliselt) ja kast asetatakse 45°-se nurga all päikese suunas. Suvel tõuseb seal temperatuur kiiresti piisavalt kõrgele, et ilus kollane vaha jooksmas hakkab. Kast peab olema varustatud ka ruumiga sula vaha kogumiseks või ära juhtimiseks. Aega kulub suvel alla poole tunni. Selline vahasulataja töötab isegi septembris päikesepaistelise ilmaga. Vaha tuleb ilus ja kvaliteetne. Puuduseks on, et sulatatud vaha peab uuesti sulatama, et saada kompaktselt vaha tükki ja teiseks – jõudlus on võike.

Vaha sulatamine auruga

Kasutatakse nii eraldi asetseva aurugeneraatoriga vahasulatajat kui sellist kast-vahasulatajat, milles tekib aur samas kastis. Kui auru allikas on eraldi, siis juhitakse aurutoruga kuum aur kasti, kus on kärjed. Vaha hakkab sulama ja pudeneb koos kärgedes oleva nukukestade, suira jm prahiga alla. Parem on kui see pudeneks vaha kurnavale võrgule, mis püüab kinni suurema prahi. Kurnatud vaha voolab mööda kaldrenni kastist välja vahaämbrisse.

Eelmise meetodi täiustusena oleks selline kast, milles vaha väljavoolamise renn asub kasti põhjast nii palju kõrgemal, et seal all olev ruum on justkui suur pann, millel keeb vesi ja aur tõuseb üles kargi sulatama. Sellise konstruktsiooniga vahasulatajat saab kasutada tavalisel pliidil

Kasutatakse ka viimasega sarnast vahasulatajat, milles vee keema ajamiseks on sinna monteeritud elektrilised küttekehad.

Vaha sulatamine vees

Kärjed asetatakse lume või vihmavette suures emaileeritud või roostevabas katlas (potis), kuumutatakse. Kui kärjed on sulanud, siis tõstetakse kopsikuga vaha ja kärjeraba kotiriidesse (parim selleks on suhkrukotti plastmassist kangas) nagu õunamahla pressimisel, ja pressitakse.

Vaha saab sulatada ka mahlaaurutajaga või naabrite juures

Vaha sulatamine vahatöökojas

Tänapäeval pakub nii mõnigi vahakäitleja teenustööd kärgede vahaks sulatamisel, kärjeraamide desinfitseerimisel ja kärjepõhadega varustamisel. Nt Sermesto OÜ.

Kõikide vahasulatusse seotud tööde juures tuleb olla äärmiselt ettevaatlik ja tähelepanelik, sest tegemist on kõrge temperatuuriga, eriti auru kasutamisel, jälgida tuleb, et auru korral ei tekiks kuskil ülerõhku, mis võib esile kutsuda plahvatuse, et vaha sisaldav vesi ei läheks keema, vaha võib hakata vahutama, keeda üle

ja lahtise tule korral kergesti süttida. Seepärast mitmedki suuremad mesinikud sulatavad kärke talvel ja õues.

Veel hoiatuseks. Vaha võib kokku puutuda ainult pehme veega, vihma- või lumevesi. Nõudeks sobivad emaileeritud või roostevabad anumad.

Soovitus.

Suira sisaldavaid kärke on enne sulatamist kasulik paar nädalat vee all hoida. See parandab suira ja nukukestade eraldamist.

15. november 2009

Uku Pihlak